

Dumitru GHEORGHE
Elena Alexandra GHEORGHE

DREPT PROCESUAL PENAL

Ediția a II-a

Universul Juridic
București
-2012-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2011, 2012, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GHEORGHE, DUMITRU

Drept procesual penal / Dumitru Gheorghe, Elena Alexandra Gheorghe. -

Ed. a 2-a - București : Universul Juridic, 2012

Bibliogr.

ISBN 978-973-127-998-5

I. Gheorghe, Elena Alexandra

343(498)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15; 0726.990.184**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

COMENZI ON-LINE,

CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%

Cuvânt înainte

Prietenul DUMITRU GHEORGHE îmi rămâne în amintire ca o personalitate reprezentativă și notorie a vieții juridice românești, deopotrivă a magistraturii la nivelul cel mai înalt, și a învățământului superior juridic.

Nu aș putea evoca mai bine personalitatea marelui dispărut decât subliniind o parte din calitățile sale personale – inteligență sclipitoare, minte iscoditoare, echilibru, o capacitate deosebită de analiză și sinteză, dar și o putere de muncă remarcabilă – calități care l-au consacrat ca un foarte bun specialist în domeniul științelor penale.

La catedra universitară, Profesorul Dumitru Gheorghe a fost o prezență apreciată destinată muncii didactice pe care a slujit-o cu har oratoric, cu puternica sa voință și inteligență, cu exigență și probitate profesională, cu dragoste pentru cei porniți pe calea cunoașterii și cu suflet patriotesc față de generațiile care îi datorează recunoștință pentru grija cu care i-a condus spre deslușirea cunoștințelor juridice.

Ca magistrat, a parcurs cu perseverență treptele profesionale ajungând judecător al Secției Penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

M-am apropiat de el în perioada stagiului de doctorat având posibilitatea să constat că Dumitru Gheorghe este un profesionist desăvârșit, cu reale valențe de cercetător.

Dreptul românesc, dar mai ales Științele penale, au pierdut nu numai un magistrat cu vocație, ci și un om de știință ferm căruia îi datorează nu doar o prezență constant activă, mobilizatoare și optimistă, dar mai ales o conduită profesională, în care se întâlnesc pe de o parte soluții de practică judiciară echilibrate, iar, pe de altă parte analiza profundă a legislației din domeniul în care a profesat.

În relațiile sale cu oamenii, care i se adresau cu liniște și siguranță știind că vor fi înțeleși și ascultați, a dovedit o largă deschidere, o sensibilitate nativă față de problemele acestora.

Alexandra și Andrei, copiii autorului prezentului studiu, care au ales ca și tatăl lor profesii juridice, au avut inițiativa laudabilă a publicării acestui Curs de procedură penală, rațiunea fiind dragostea față de cel care a fost părinte, magistrat și profesor DUMITRU GHEORGHE!

Prof. univ. dr. ION NEAGU

In memoriam

Când l-am cunoscut pe Gheorghe Dumitru am avut o revelație: „ecce homo”.

Socotind eu, că unul dintre cele mai autentice acte de viață, este acela de a întâlni un om adevărat.

L-am cunoscut prin observație, ca magistrat, în sala de ședință, când am pledat singura dată în fața lui.

Patența profesională mi-a permis să îmi dau seama că oficia un magistrat care avea câteva calități prețioase pentru această profesie atât de pretențioasă: olimpianismul în conducerea ședinței de judecată, temperanța și măsura în reacțiile și emisiunile serviciului său, acreditarea unui nivel eminamente profesional al dezbaterilor.

Într-un cuvânt, stimularea calității duelului judiciar.

Aveam să-l revăd după câțiva ani printre doctoranzii distinsului și venerabilului profesor de procedură penală, Ion Neagu.

În misiunea mea (neîncredințată oficial) de recrutor al unor jurisconsulți (în sensul romanității juridice) promițători sau consacrați, pentru garnitura didactică a Facultății de Drept a Universității de Stat Valahia din Târgoviște, i-am propus să facă înțeleasă și pozitivă procedura penală, la catedră.

A acceptat, și am început să ne cunoaștem într-o comunicație, lucru rar astăzi, neinteresată de vreun alt beneficiu, decât de afinitate electivă.

Am cunoscut un om de caracter, și m-am bucurat de întâlnirile noastre, mai rare după ce a fost instalat la instanța supremă, ca de o gratificare personală.

I-o spun acum.

Ca magistrat, cu un parcurs exemplar, de la o judecătorie la Înalta Curte de Casație și Justiție (secția penală), a pronunțat hotărâri reprezentative pentru jurisprudența noastră.

Motivările unora dintre hotărârile respective arată acea împlinire profesională pentru un jurist, consistând în prelucrarea și acoperirea faptelor prin drept, pentru a se instala statu quo-ul juridic proteic pentru civilitatea comunității.

Mai simplu spus, am văzut hotărâri pronunțate de amicul meu, care convingeau.

Unele sunt invocate și în opus-ul care îmi prilejuiește aceste mărturisiri.

Studentii l-au îndrăgit, și îl frecventau cu preferință pentru că reușea să îi acomodeze rapid cu procedura penală și să realizeze stăpânirea acesteia în timp didactic.

Lucrarea de față este expunerea unui jurist ajuns la deplina maturitate, o reușită a doctrinei de procedură penală, remarcabilă prin întinderea documentării, prin claritatea expunerii, prin sistematizarea unei materii foarte încărcate, prin valorificarea jurisprudenței și, mai ales, prin critica progresistă a textului normativ.

Este meritul nemângâiaților săi copii, Alexandra-Elena și Andrei, ambii juriști, că au salvat-o.

Dumitru Gheorghe s-a stins fulgerător, și nedrept, la 20 iunie 2009, când avea numai 52 de ani, zi după care împrejurimile mele afective sunt mai sărace.

Dr. DANIL MATEI,
Târgoviște, 20 mai 2011.

Argument

Pentru tatăl meu, datorită căruia voi deveni cineva

Data de 20 iunie 2009 a marcat dispariția prematură dintre noi a Conf. Univ. Dr. DUMITRU GHEORGHE și totodată începutul unei noi etape ce va trebui să o parcurg fără mentorul, tatăl și prietenul meu devotat.

Mentorul care m-a ghidat și m-a susținut în orice demers, în care am găsit modelul ascensiunii cu trudă până în vârful piramidei profesionale. Dascălul implicat și pasionat de activitatea didactică, mereu dornic de cunoaștere și îndrăgit de studenți. Tatăl înțeleghător, atent, iubitor, care a fost prezent în fiecare moment important din viața copiilor săi și căruia îi vor purta întotdeauna o dragoste nemărginită. Și nu în ultimul rând Dumitru Gheorghe, omul vesel, sincer, modest și puternic, ce mi-a oferit prietenia lui necondiționată și mi-a cucerit toată admirația.

În semn de apreciere și profundă recunoștință pentru cel care a crezut în mine și mi-a insuflat cele mai de preț valori, am încercat să duc la împlinire unul din dezideratele sale pentru care a muncit cu dăruire și pe care din păcate, destinul nu i-a mai îngăduit să îl desăvârșească - cursul de față.

Pe lângă munca titanică a tatălui meu, cursul poartă povestea unui drum sinuos și plin de povețe prin care a văzut lumina tiparului și pe care am pășit și eu spre maturizarea bruscă. Lipsit de importanță să mai menționez cu câtă suferință m-am luptat pentru a mă putea ridica, am pornit la drum în căutarea cursului pe care știam că tatăl meu îl scrisese. Domeniul tiparului îmi era străin, nu știam dacă se încheiase un contract sau dacă cineva se va îngriji să îl publice postmortem. Nu aveam și nici nu știam la cine să apelez.

Singurul lucru de care am fost sigură în tot acest demers a fost că voi depune toate eforturile pentru a finaliza proiectul. Astfel am aflat că nu există decât o înțelegere verbală cu editura. După întâlniri și negocieri, cursul avea să se publice în forma nefinalizată în care se afla la momentul respectiv.

Însă fără modificările legislative aduse la zi, fără corectură și publicat într-un număr infim de exemplare, scopul muncii depuse de autor nu ar fi fost împlinit. În acest sens, am început actualizarea cursului. Rând pe rând, am reușit să implic tot mai mulți

oameni care au ajutat ca acum, acest curs să poată deservi atât ca material de studiu pentru studenți, cât și un reper în activitatea științifică pentru cei dornici de cunoaștere.

Este păstrată forma și structura gândită de tatăl meu în așa fel încât stilul său rămâne intact. Am avut însă în vedere ultimele recursuri în interesul legii cât și modificările aduse de „Mica reformă” și am ținut cont și de iminența Noului Cod de procedură penală, astfel că în notele de subsol se fac trimiteri la viitoarea reglementare.

Îi mulțumesc domnului profesor ION NEAGU, și domnului DANIL MATEI cu ajutorul cărora am putut materializa dorința tatălui meu de a împărtăși cunoaștere!

ELENA ALEXANDRA GHEORGHE

Partea I

PARTEA GENERALĂ

CAPITOLUL I

NOȚIUNEA ȘI SISTEMUL PROCESUAL PENAL. DREPTUL PROCESUAL PENAL

Secțiunea I

Procesul penal. Definiție. Trăsături

Procesul penal este activitatea reglementată de lege, desfășurată de organele competente, cu participarea părților și a altor persoane, în scopul constatării la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală.

Definiția de mai sus, oferită de prof. Ion Neagu, diferă de alte definiții ale altor autori¹. Astfel, în timp ce unii autori introduc definirea părților², alți autori menționează în definiție scopul mediat, dar și scopul imediat al procesului penal³, iar alții menționează și raporturile care se nasc între participanții la activitatea procesuală.

Trebuie să arătăm că procesul penal este o categorie juridică foarte complexă și nu trebuie confundată cu noțiunea de **activitate judiciară**.

Procesul penal are o sferă de cuprindere mai largă decât activitatea juridică penală, care este atributul exclusiv al organelor judiciare, iar justiția penală este un segment al activității judiciare penale incluse în procesul penal.

Observăm deci, că procesul penal nu trebuie confundat cu **justiția penală**, întrucât aceasta din urmă este opera exclusivă a organelor judecătorești.

Analizând definiția procesului penal, trebuie să ne referim în mod expres la **trăsăturile specifice**, ce se impun a fi explicate, pentru a înțelege acest fenomen de viață juridică:

– Denumirea de **proces** derivă din latinescul *processus* care semnifică înaintare, progres.

Procesul penal se desfășurează deci, ca un complex de acte succesive într-o activitate de ansamblu, organizată cu desfășurare progresivă în sensul rezolvării conflictului de drept dedus spre soluționare.

În vorbirea curentă, noțiunea de proces capătă semnificația de „cauză penală” sau „pricină penală”.

– Procesul penal este o activitate reglementată de lege.

¹ I. Neagu, *Drept procesual penal. Tratat*, Ed. Global Lex, București, 2009, p. 43.

² G. Theodoru, L. Moldovan, *Drept procesual*. Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1979, p. 20. Autorii caracterizează părțile ca titulari de drepturi și obligații, dar credem că acest detaliu își poate găsi locul în analiza instituției părților, ca participante la procesul penal.

³ N. Volonciu, *Drept procesual penal*. Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 7. Scopul mediat al oricărei norme juridice se subînțelege și se desprinde din scopul mediat, astfel că întregul proces penal vizează apărarea valorilor sociale, dar și educarea cetățenilor în spiritul respectării legii.

Întreaga activitate judiciară se desfășoară între coordonatele stricte ale legii (*nulum iudicium sine lege*), ca o manifestare legală a principiului legalității în procesul penal. Se asigură astfel garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor.

– La desfășurarea procesului penal participă **organele judiciare, părțile și alte persoane**.

Procesul penal cunoaște în desfășurarea sa trei faze: urmărirea penală, judecata și punerea în executare a hotărârilor judecătorești penale definitive.

În faza de urmărire penală își desfășoară activitatea organele de cercetare penală, procurorul și judecătorul.¹

În faza de judecată, acționează ca organe judiciare instanțele de judecată și procurorul.

Punerea în executare a hotărârilor este atributul instanței de executare.

Alături de aceste organe, pe parcursul procesului penal intervin și părțile (inculpatul, persoana juridică responsabilă² penal, partea vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente).

În afara persoanelor de mai sus, în procesul penal participă și alte persoane: martorul, expertul, interpretul, grefierul, consilierii din cadrul serviciilor de probațiune etc.

Există și persoane fizice sau juridice care nu se încadrează în niciuna din aceste categorii, cărora practica le-a atribuit denumiri „sui-generis” de „martori de bună credință, deținători de bunuri” ori „asigurători”³.

Activitatea subiecților oficiali și particulari are ca scop constatarea la timp și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni.

Această trăsătură specificată expres în art. 1 din Codul de procedură penală prefigurează principiul fundamental al operativității, dar și principiul aflării adevărului, ca principii fundamentale ale procesului penal român.

Secțiunea a II-a

Privire istorică și comparată asupra procesului penal

Tragerea la răspundere penală a persoanelor care săvârșesc infracțiuni se materializează în orice sistem de drept penal prin aplicarea unei sancțiuni de drept penal⁴. Aplicarea

¹ Odată cu adoptarea Legii nr. 281/2003 și apoi a Legii nr. 356/2006, în materia măsurilor procesuale și a unor procedee de probațiune s-a conturat un nou organ judiciar - judecătorul, abilitat în mod exclusiv de lege să dispună asupra măsurii arestării preventive în faza de urmărire penală, asupra autorizării efectuării percheziției ori interceptării și înregistrărilor audio - video etc.

² Prin Legea nr. 278/2006 publicată în M. Of. nr. 601 din 12 iulie 2006 referitoare la modificările și completările Codului penal și a altor legi penale s-a instituit răspunderea penală a persoanelor juridice, stabilindu-se sancțiuni specifice, astfel că s-a conturat o nouă parte în procesul penal român, deși Codul de procedură penală nu o include printre acești subiecți procesuali. Din moment ce față de persoana juridică se exercită tragerea la răspundere penală, ea devine titular de drepturi și obligații procesuale, deci este parte în procesul penal. Prin legea de modificare a Codului penal s-a stabilit ca dată de intrare a dispozițiilor referitoare la răspunderea persoanei juridice, data de 10 octombrie 2006.

Anterior acestei legi se adoptase Legea nr. 301/2004 privind noul Cod penal al României, dar intrarea în vigoare a acestei legi a fost amânată succesiv, datorită imposibilității de punere în aplicare și neconcordanțelor dintre dispozițiile proprii și neconcordanțelor ivite între normele înscrise în acest cod și dispozițiilor din alte legi în vigoare.

³ Înalta Curte de Casație și Justiție, prin decizia în interesul legii nr. 1 din 28 martie 2005 a statuat că societățile de asigurare participă în procesul penal în calitate de *asigurător de răspundere civilă*.

⁴ N. Volonciu, *Tratat de drept penal, Partea generală*, vol. I, Ed. Paideia, București, p. 7.